
ISOCYAMUS DELPHINII (GUÉRIN, 1836), EERSTE VONDST
VAN EEN WALVISLUIS (AMPHIPODA, CYAMIDAE) AAN ONZE
KUST.

G. RAPPÉ

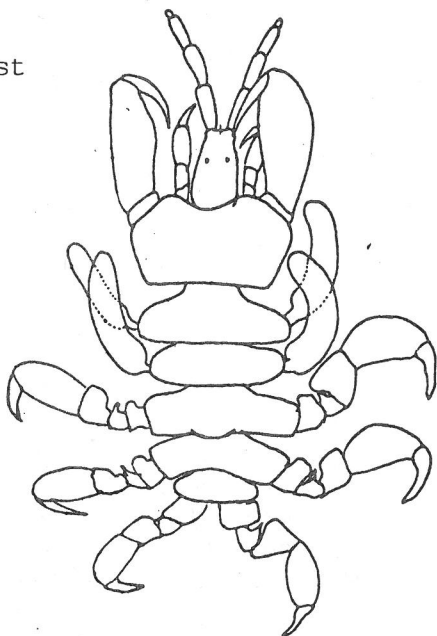
Op 3 maart 1984 spoelde te Westende * een dode Bruinvis *Phocoena phocoena* aan. Dit feit alleen al is belangwekkend genoeg om vermeld te worden. Voor de vorige stranding moeten we twee jaar terug gaan. Toen strandde een dier te Blankenberge, op 26 april 1982 (Rappé, 1982). Te bedenken dat in de zestiger jaren een kring van een Bruinvis dikwijls niet eens de aandacht trok !

Toch vormt deze stranding niet de aanleiding van dit verhaal. Van de broers B. en P. Opstaele, die het dier op het strand gezien hadden, vóór het door J. Jacques opgehaald werd, hoorde ik dat er parasieten op aangetroffen waren. De heer E. Vanloo had er enkele verzameld. Daar er van hun parasieten e.d. haast nog minder gekend is dan van de walvisachtigen zelf, was deze laatste bereid de verzamelde exemplaren af te staan.

Het materiaal omvatte een m. en een vr. van de cyamide *Isocyamus delphinii* (Guérin, 1836), gedetermineerd volgens de sleutel van Leung (1967). Van de heer W. De Smet vernam ik later dat er bij de dissectie van de vrouwelijke bruinvis nog een 20-tal 'walvisluizen' van dezelfde soort gevonden waren. De Cyamidae vormen een aparte groep, samen met de wellicht beter bekende Caprellidae (Wandelende Geraamten, Hongerlijders), binnen de Amphipoda. Ze hebben een sterk afwijkende bouw, aangepast aan hun gespecialiseerde levenswijze. Hun poten eindigen op sterke klauwen, waarmee ze zich in de walvis huid vasthaken. Bovendien zijn ze niet latereel afgeplat, zoals we gewoon zijn van amphipoden, maar dorso-ventraal, om zich heel dicht tegen hun gastheer te kunnen drukken. Het gevaar van hun gastheer af te spatten als deze na een sprong terug in het water valt, is

* De vermelding in Marswin 5 (2), blz.43, als zou het dier op 6 maart te Wenduine zijn aangespoeld, is hier gecorrigeerd.

niet denkbeeldig. Ze zitten liefst op enigszins beschutte plekjes, in huidplooiën, onder de borstvinnen, in de geslachtsopening, op de hoornige uitgroeiingen van bepaalde soorten walvissen of ook in slecht genezende wonden. Dit laatste was bij het voorliggende exemplaar het geval. Waarschijnlijk eten de 'luizen' van weke delen in de opperhuid.

Deze vondst is om verschillende redenen interessant. Niet alleen de soort *Isocyamus delphinii* is nieuw voor ons land, maar het is ook de eerste keer dat een vertegenwoordiger van de familie Cyamidae hier aangetroffen wordt. Bovendien is het zo dat de soort tot vóór een tiental jaren eigenlijk alleen gekend was van warmere zeeën: de Caraïbische Zee met de Golf van Mexico, de Atlantische Oceaan bij de Azoren, West-Afrika (met o.a. de Kaap Verdische eilanden), de westelijke Middellandse Zee, Zuid-Afrika en de Stille Oceaan bij Japan, en van de volgende gastheren: Griend *Globicephala melaena* en *macrorhynchus*, Gewone Dolfijn *Delphinus delphis*, Tuimelaar *Tursiops truncatus gilli*, Gramper of Grijze Dolfijn *Grampus griseus*, Snaveldolfijn *Steno bredanensis*, Zwarte Zwaardwalvis *Pseudorca crassidens* en een soort Spitsnuitdolfijn *Mesoplodon densirostris*. Pas in 1972 werd ze voor het eerst in de Noordzee en op de Bruinvis *Phocoena phocoena* gevonden, van de Nederlandse kust (Stock, 1973). Sindsdien is ze in Nederland herhaalde malen op de Bruinvis gemeld, o.a. op 3 april 1973 in het Zwin, en zelfs een keertje op een Witsnuitdolfijn *Lagenorhynchus albirostris*, ook een nieuwe gastheer (Stock, 1977). Verder ken ik nog slechts twee andere waarnemingen uit NW-Europa, beide van onbekende gastheer: Cardigan Bay (Wales) (Lincoln & Hurley, 1974) en Firth of Forth (Schotland) (J. Ellis, in litt.).

Fig. 1. *Isocyamus delphinii* (Guérin, 1836), ♂ van de rugzijde gezien. (naar Stock, 1973)

Isocyamus delphinii is dus een erg recente verschijning in de Noordzee, waar ze zich (voorlopig toch) kan handhaven. Dit wordt door de voorliggende vondst bevestigd. Misschien treft ze hier een goede voedingsbodem aan, onder de vorm van veel gekwetste dieren, ten gevolge van de drukke menselijke activiteit op de Noordzee ?

Walvisluizen blijven hoedanook een schaarse verschijning, die onze volle aandacht verdient. Maar zoals een ongeluk nooit alleen komt, zo is het ook soms gesteld met ongewone waarnemingen. Toen op 10 september 1984 te Breskens een Butskop *Hyperoodon ampullatus* strandde, werd daarop een ander soort walvisluis, *Platycyamus thompsoni* (Gosse, 1855), typisch voor deze gastheer, talrijk aangetroffen. Deze soort was in Nederland nog maar één keer voorheen vastgesteld, op dezelfde gastheer, in hetzelfde gebied, op 18 november 1931 te Waarde. Wie zei ook weer dat toeval niet bestaat ?

Ik zou het erg waarderen als u mij in de toekomst wilt bedenken met dergelijk en ander gedierte van walvisachtigen.

Met dank aan E. Vanloo (Bredene), W. De Smet (Kalmthout), J. Stock (ZMA) en J. Ellis (BM(NH)).

Summary

On March 3rd, 1984 some twenty specimens of the whale-lice *Isocyamus delphinii* (Guérin, 1836) have been collected from a stranded Porpoise *Phocoena phocoena*. This first record of whale-lice in Belgium is an addition to several similar records - same species, same host - from the Netherlands since 1972.

Literatuur

- Leung, Y.-M., 1967. An illustrated key to the species of Whale-Lice (Amphipoda, Cyamidae). *Crustaceana*, 12 (3): 279-291.
- Lincoln, R.J. & D.E. Hurley, 1974. Catalogue of the Whale-Lice (Crustacea: Amphipoda: Cyamidae) in the collections of the British Museum (Natural History). *Bull.Br.Mus.nat.Hist. (Zool.)*, 27 (2): 65-72.
- Rappé, G., 1982. De Bruinvis, van algemene soort tot dwaalgast. *De Strandvlo*, 2 (2): 57-63.
- Stock, J.H., 1973. Een Bruinvis met luizen. *D.L.N.*, 76: 107-109.
- Stock, J.H., 1977. Whale-lice (Amphipoda: Cyamidae) on *Lagenorhynchus albirostris* in Dutch waters. *Crustaceana*, 32: 206.